Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Keskusrikospoliisin lausunto perustuslakivaliokunnalle, HE 157/2024 vp

Tausta

Perustuslakivaliokunta on 26.2.2025 pyytänyt Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskukselta lausuntoa hallituksen esityksen HE 157/2024 vp 2. lakiehdotuksen 3 §:n ehdotuksesta säätää muun muassa valokuvien ja kasvokuvien käsittelystä sekä poliittisen mielipiteen, uskonnollisen vakaumuksen ja etnisen alkuperän tallettamisesta rahanpesurekisteriin. Perustuslakivaliokunta on pyytänyt Rahanpesun selvittelykeskukselta lausuntoa kyseisten tietojen tallettamisen ja käsittelyn välttämättömyydestä.

KRP on ollut jäsenenä työryhmässä, jonka tehtävänä oli valmistella kyseinen luonnos hallituksen esitykseksi HE 157/2024 vp ja KRP pitää esitettäviä muutoksia erittäin tärkeinä lakisääteisten tehtäviensä tehokkaaksi ja tietosuojasääntelyn mukaiseksi suorittamiseksi.

Valokuvan ja kasvokuvan tallettaminen

HE:ssä ehdotetaan muutettavaksi lain rahanpesun selvittelykeskuksesta (445/2017, ”RAP-laki”) 3 § 3 momentin 17) kohtaa siten, että rahanpesurekisteriin voitaisiin tallettaa valokuva, jota on käsitelty teknisiä tunnistusmenetelmiä hyödyntäen, jos se on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä. Lisäys laajentaisi nykyistä lain sanamuotoa, jonka mukaan rahanpesurekisteriin voidaan tallettaa henkilön valokuva. Teknisten tunnistusmenetelmien hyödyntäminen tulee vahvistaa lain tasolla, sillä kyseinen tekninen käsittely tekee valokuvasta biometrisen tiedon, joka puolestaan on erityinen henkilötieto.

Valokuvan tekninen käsittely voi tarkoittaa käytännössä muun muassa valokuvan prosessointia poliisin Kastu-kasvontunnistusjärjestelmän avulla, jonka tarkoituksena on löytää osumia ristiinvertailuaineistosta. Kyseinen erityisten henkilötietojen käsittely on välttämätöntä Rahanpesun selvittelykeskuksen lakisääteisten tehtävien asianmukaiseksi suorittamiseksi esimerkiksi silloin, kun selvittelykeskukselle on raportoitu epäilyttävä liiketoimi ja kasvokuvasta selvitetään siinä olevan henkilön oikea henkilöllisyys tai silloin, kun selvitetään, onko olemassa viitteitä kuvallisen asiakirjan väärentämisestä.

Tehostuneen rikostorjunnan lisäksi ehdotettu uudistus parantaisi niiden henkilöiden oikeuksia, joiden henkilötietoja käytetään väärin, esimerkiksi väärennettyjen henkilötodistusten myötä. Kun poliisilla on paremmat mahdollisuudet selvittää rikoksia, joiden tekemisessä on hyödynnetty väärennettyjä henkilöllisyystodistuksia, tukee tämä uhrien yksityisyyden suojaa sekä ennaltaehkäisee samankaltaisia uusia rikoksia.

On syytä korostaa, että rahanpesurekisteriin talletettuihin kuviin ei tehdä minkäänlaisia automatisoituja hakuja tai ristiinvertailuja. Tietyn kuvan tekninen käsittely toteutetaan vain yksittäisissä tapauksissa, joista on avattu tutkinnanjohtajan tekemän arvion ja päätöksen nojalla selvittelykokonaisuus. Rahanpesurekisteriin talletettuihin tietoihin on pääsy vain selvittelykeskuksen työntekijöillä, jotka tarkastelevat vain itselleen nimettyjä selvittelykokonaisuuksia. Rahanpesurekisteristä voidaan luovuttaa tietoja ainoastaan tarkasti laissa (RAP-laki 4 § ja 5 §) säädetyissä tilanteissa, niin ikään tutkinnanjohtajan tekemän tapauskohtaisen arvion ja päätöksen nojalla. Kaikista tarkastelluista tiedoista ja tietojen luovutuksista jää rahanpesurekisteriin lokimerkinnät, joihin kohdistetaan laillisuusvalvontaa sekä selvittelykeskuksen, KRP:n, Poliisihallituksen että Tietosuojavaltuutetun toimiston toimesta.

Poliittisen mielipiteen ja uskonnollisen vakaumuksen tallettaminen

HE:ssä ehdotetaan lisättäväksi RAP-lain 3 § 3 momenttiin 18) kohta, jonka mukaan rahanpesurekisteriin voitaisiin tallettaa epäilyttävän liiketoimen ilmoituksessa mainitun henkilön poliittinen mielipide ja uskonnollinen vakaumus, jos tallettaminen on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä.

Rahanpesun selvittelykeskuksen lakisääteiseksi tehtäväksi on säädetty terrorismin rahoittamisen estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja tutkintaan saattaminen (RAP-laki 2 §). Terroristisen toiminnan keskiössä on se, että tietyn ryhmän liikehdintään osallistuvilla henkilöillä on yhdistävä poliittinen mielipide ja/tai uskonnollinen vakaumus. Näin ollen kyseisten tietojen vastaanottaminen ja tallettaminen on ehdottoman välttämätöntä selvittelykeskuksen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi.

Lain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017) mukaiset ilmoitusvelvolliset yhteisöt ovat kyseisessä laissa velvoitettu tekemään Rahanpesun selvittelykeskukselle ilmoituksia havaitsemistaan mahdollisista terrorismin rahoittamisen tapauksista. On selvää, että ilmoitusvelvolliset liittävät kyseisiin ilmoituksiin tiedon myös siitä, minkälainen epäilty terroristinen toimija on kyseessä, eli mitä ideologiaa tai poliittista ääriliikettä kohdehenkilö kannattaa. Ilmoituksia ei talleteta rahanpesurekisteriin manuaalisesti, vaan ilmoitukset tallentuvat kantaan automaattisesti (esim. vuonna 2024 epäilyttävän liiketoimen ilmoituksia vastaanotettiin yhteensä yli 50.000 kpl). Mikäli ilmoitukseen kirjattua tietoa henkilön poliittisesta mielipiteestä ja/tai uskonnollisesta vakaumuksesta ei saisi tallettaa rahanpesurekisteriin, tulisi terrorismin rahoittamiseen liittyvät ilmoitukset aina käsitellä yksitellen ja poistaa tieto epäillyn terroristisen toimijan poliittisesta mielipiteestä ja/tai uskonnollisesta vakaumuksesta, mikä käytännössä hankaloittaisi terrorismin torjunnan toimia merkittävästi. Niin ikään käsiteltävän tiedon elinkaari ja eheys kärsisivät, ja olisi suuri riski siihen, että kyseisistä ilmoituksista tulisi käyttökelvottomia.

Rikosasioiden tietosuojalain 11 §:ssä on säädetty erityisten henkilötietoryhmien käsittelystä kattaen muun muassa etnisen alkuperän ja poliittisen vakaumuksen. Lain 11 §:n 2 momentin mukaan tällaisia tietoja saadaan käsitellä, jos käsittelystä säädetään laissa, se on välttämätöntä käsittelyn tarkoitusten kannalta ja jos rekisteröidyn oikeuksien turvaa-

minen edellyttämät turvatoimet on toteutettu. RAP-laissa säädetään niistä erityisistä toimenpiteistä, joilla rekisteröidyn perusoikeuksia ja etuja käytännössä suojataan. Rahanpesurekisteriin talletettuihin tietoihin on pääsy vain selvittelykeskuksen työntekijöillä, jotka tarkastelevat vain itselleen nimettyjä selvittelykokonaisuuksia. Rahanpesurekisteristä voidaan luovuttaa tietoja ainoastaan tarkasti laissa (RAP-laki 4 § ja 5 §) säädetyissä tilanteissa, tutkinnanjohtajan tekemän tapauskohtaisen arvion ja päätöksen nojalla. Myös tässä yhteydessä on syytä korostaa, että kaikista tarkastelluista tiedoista ja tietojen luovutuksista jää rahanpesurekisteriin lokimerkinnät, joihin kohdistetaan laillisuusvalvontaa sekä selvittelykeskuksen, KRP:n, Poliisihallituksen että Tietosuojavaltuutetun toimiston toimesta.

Henkilön uskonnollista vakaumusta ja poliittista mielipidettä käsitellään vain silloin, kun tarkastellaan tiettyä selvittelykeskuksen lakisääteisiin tehtäviin kuuluvaa yksittäistä, kyseiseen henkilöön liittyvää selvittelykokonaisuutta, joka on avattu tutkinnanjohtajan tekemän tapauskohtaisen harkinnan ja päätöksen nojalla. Uskonnollista vakaumusta ja poliittista mielipidettä ei voida käyttää millään tavoin hakukriteerinä rekisterissä eikä kyseisiä tietoja ole mahdollista kerätä erilliseen rekisteriin tai muutoinkaan hyödyntää muussa yhteydessä kuin kyseiseen henkilöön liittyvässä selvittelykokonaisuudessa.

Etnisen alkuperän tallettaminen

HE:ssä ehdotetaan lisättäväksi RAP-lain 3 § 3 momenttiin 19) kohta, jonka mukaan rahanpesurekisteriin voitaisiin tallettaa henkilön etninen alkuperä, jos tallettaminen on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä. Etnisen alkuperän tallettaminen rahanpesurekisteriin voi olla välttämätöntä esimerkiksi silloin, kun henkilön epäillään osallistuneen tietyn terroristiryhmän toimintaan, jossa etnisyys on toimijoita vahvasti yhdistävä tekijä. Saman etnisen taustan jakavien terroristisen toimijoiden toimintatavat ja -ympäristöt eroavat toisistaan merkittävästi ja näin ollen myös niiden torjuntaa tehdään erilaisista lähtökohdista käsin.

Myös ainakin yksi saman etnisyyden jakava nuorisoryhmä on ollut syytettynä väkivalta- ja muista rikoksista. Kyseisen ryhmittymän nimi sisältää ryhmän jäsenten etnisen alkuperän. Mikäli kyseistä tietoa ei saisi tallettaa rahanpesurekisteriin, tämän kaltaisten ryhmien toimintaan liittyvien epäilyttävän liiketoimen ilmoitusten tallentuminen rahanpesurekisteriin pitäisi pystyä jollain tapaa estämään tai ilmoitusten sisältöä jälkikäteen muokkaamaan. Kuten jo aiemmin on todettu, kyseinen menettely hankaloittaisi selvittelykeskuksen lakisääteisten tehtävien suorittamista, eli rahanpesun, sen esirikosten ja terrorismin rahoittamisen torjuntaa. Niin ikään käsiteltävän tiedon elinkaari ja eheys kärsisivät, ja olisi suuri riski siihen, että kyseisistä ilmoituksista tulisi käyttökelvottomia.

Henkilön uskonnollista vakaumusta ja poliittista mielipidettä käsitellään vain silloin, kun selvitellään tiettyä selvittelykeskuksen lakisääteisiin tehtäviin kuuluvaa yksittäistä, kyseiseen henkilöön liittyvää epäiltyä rikoskokonaisuutta, joka on avattu selvittelykeskuksessa työskentelevän tutkinnanjohtajan tekemän tapauskohtaisen harkinnan ja päätöksen nojalla. Henkilöiden uskonnollista vakaumusta ja poliittista mielipidettä ei voida käyttää millään tavoin hakukriteerinä rekisterin tietoihin liittyen, eikä kyseisiä erityisiä henkilötietoja

ole mahdollista kerätä erilliseen rekisteriin tai muutoinkaan hyödyntää muussa yhteydessä kuin kyseiseen henkilöön liittyvässä selvittelykokonaisuudessa.

Edelleen on syytä korostaa, että rahanpesurekisteriin talletettuihin tietoihin on pääsy vain selvittelykeskuksen työntekijöillä, jotka tarkastelevat vain itselleen nimettyjä selvittelykokonaisuuksia. Rahanpesurekisteristä voidaan luovuttaa tietoja ainoastaan tarkasti laissa (RAP-laki 4 § ja 5 §) säädetyissä tilanteissa, tutkinnanjohtajan tekemän tapauskohtaisen arvion ja päätöksen jälkeen. Kaikista tarkastelluista tiedoista ja tietojen luovutuksista jää rahanpesurekisteriin lokimerkinnät, joihin kohdistetaan laillisuusvalvontaa sekä selvittelykeskuksen, KRP:n, Poliisihallituksen että Tietosuojavaltuutetun toimiston toimesta.

Robin Lardot, Keskusrikospoliisin päällikkö, poliisineuvos

Lotta Järvinen, Ylitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 27.02.2025 klo 09:24. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Eduskunnan perustuslakivaliokunta

Tiedoksi

Poliisihallitus

Keskusrikospoliisi
poliisi.fi